യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 042

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ചിത്തവത്കചനം ശാന്തേ യത്തത്തസ്മാന്ന ഭിദ്യതേ .
അവ്യാകൃതാമലതയാ ക്വാ്തഃ സർഗാദിസംഭവഃ .. 1
ചിത്തദീപേ ഗതേ യാന്തി ഭ്രാന്തിവദ്ഭാന്തി ഖേ സ്ഥിതേ .
രൂപാലോകമനസ്കാരസംവിദോ്മ്ബുദ്രവോർമയഃ .. 2
നിരസ്തകരണാപേക്ഷം മരുതഃ സ്പന്ദനം യഥാ .
യഥാ വിസരണം ഭാസസ്തഥാ ജഗദിദം പരേ .. 3
ദ്രവത്വമിവ കീലാലേ ശൂന്യത്വമിവ ചാമ്ബരേ .
സ്പന്ദത്വം മരുതീവേദം കിമപ്യാത്മമയം പരേ .. 4
മഹാചിതി മഹാകാശേ യദിദം ഭാസതേ ജഗത് .
തച്ചിത്ത്വമേവ കചതി നിർമലത്വം മണാവിവ .. 5
യഥാ ദ്രവത്വം പയസി യഥാ ശൂന്യത്വമമ്ബരേ .
യഥാ പ്രസ്പന്ദനം വായൗ മഹാചിതി തഥാ ജഗത് .. 6
വേത്തി വായുര്യഥാ സ്പന്ദം തഥാ വേത്തി ജഗച്ചിതിഃ .
ന ദ്വൈതൈക്യാദിഭേദാനാം മനാഗപ്യത്ര സംഭവഃ .. 7
അവിവേകവിവേകാഭ്യാം ഭാസുരം ഭങ്ഗുരം ജഗത് .
ബോധേ സദൈവ സദ്രൂപമഭാസുരമഭങ്ഗുരമ് .. 8
ജ്ഞപ്തിമാത്രാദൃതേ ശുദ്ധാദാദിമധ്യാന്തവർജിതാത് .
നാന്യദസ്തീഹ നിർണീതം മഹാചിന്മാത്രരൂപിണഃ .. 9
തത്കസ്യചിച്ഛിവം ശാന്തം കസ്യചിദ്ബ്രഹ്മ ശാശ്വതമ് .
കസ്യചിച്ഛൂന്യതാമാത്രം കസ്യചിജ്ജ്ഞപ്തിമാത്രകമ് .. 10
തദനന്താത്മ ചിദ്രൂപം ചേത്യതാമിവ ഭാവയത് .
സ്വസംസ്ഥമേവ ജ്ഞേയത്വമജ്ഞത്വമിവ ഗച്ഛതി .. 11
ചിത്തയാ നാസ്തി സത്താ ച ചിത്തതാ നാസ്തി താം വിനാ .
വിനാ വിനാ യഥാ വായോര്യഥാ സ്പന്ദേഷു കാരണമ് .. 12
തഥാ മഹാചിതോച്ഛായാഃ സർഗസംവിത്തിവൃത്തിഷു .
നിത്യം സത്ത്വമസത്ത്വം വാ ഹേതോരന്യാനപേക്ഷണാത് .. 13
*ഇത്യ+ത്രാർഥോ്ഭവിഷ്യത്സ+ ദ്വിത്വൈ-കത്വാസ്/തിതാ-വശാത് .
കോ്ത്ര കല്പയിതാ ദ്വിത്വമേകത്വം വാ മഹാമ്ബരേ .. 14
വിഷ്വഗ്വിശ്വമപാരൈകപരമാകാശകോശതാ .
യഥാ സ്പന്ദാനിലദ്വിത്വം ശാബ്ദമേവ ന വാസ്തവമ് .. 15
വിശ്വവിശ്വേശ്വരദ്വിത്വം തഥൈവാസന്മയാത്മകമ് .
സദേവാസംഭവദ്ദ്വിത്വം മഹാചിന്മാത്രകം ച യത് .. 16
വിശ്വാഭാസം തദേവേദം ന വിശ്വം സന്ന വിശ്വതാ .
ദേശകാലാദിമത്ത്വേന കദാചിദ്ധേമ്നി സത്യതാ .. 17
കടകത്വസ്യ ഭിന്നസ്യ വിശ്വസ്യ ച തഥാ പരേ .

ദ്വിത്വൈക്യാസംഭവേ ചാത്ര കാര്യകാരണതാ കുതഃ .. 18
സ്യാച്ചേത്തത്കല്പനാമാത്രമേവൈതന്നാന്യവസ്തുതാ .
ശൂന്യതാ നഭസീവാത്ര ദ്രവത്വമിവ ചാമ്ഭസി .. 19
ഖേ ഖലേഖാപ്യഭിന്നേവ കിലാസ്തി ജഗദാദിതാ .
യദ്രൂപം ബ്രഹ്മ തദ്രൂപം ജഗത്ക്വാത്ര ദ്വിതൈകതേ .. 20
യദ്രൂപം വ്യോമ തദ്രൂപമേവം ശൂന്യം കിലാഖിലമ് .
ഏകാത്മനി തതേ സ്വച്ഛേ ചിന്മാത്രേ സർവരൂപിണി .. 21
ശിലാപുത്രകസേനായാം പാഷാണത്വ ഇവാസ്ഥിതേ .
കാര്യകാരണവൈചിത്ര്യം കഥം സംഭവതി ക്വ വാ .. 22
കഥമവ്യോമതാ വ്യോമ്നി ദ്വിതീയാസംഭവാദ്ഭവേത് .
പ്രതിഭാത്മൈവ ഭാരൂപോ ഭാതി സർഗോ മഹാചിതി .. 23
പുത്രികേവോപലോത്കീർണാ തന്മയത്വാത്തദാത്മികാ .
സാധോ യഥാസ്ഥിതസ്യൈവം ബുദ്ധ്യാ വിശ്വം പ്രലീയതേ .. 24
കാഷ്ഠമൗനദശാഭാസം സംസാരമവശിഷ്യതേ .
യഥാ നിമീലിതാക്ഷസ്യ രൂപാലോകമനോഭ്രമഃ .. 25
സ്വപ്നേ ജാഗ്രത്യനഗ്രസ്ഥോ ഽപ്യസന്നേവാസ്തിഭാവനാത് .
തഥൈവോന്മീലിതാക്ഷസ്യ രൂപാലോകമനോഭ്രമഃ .. 26
സ്വപ്നേ ജാഗ്രത്യനഗ്രസ്ഥോ ഽപ്യസന്നേവാസ്തിഭാവനാത് .
ഭാവനോപശമം കൃത്വാ ശിലീഭൂയ യഥാസ്ഥിതമ് .. 27
അശിലീഭൂതമേവാന്തഃ സ്വഭാവം സമമാസ്യതാമ് .
ആവിവേകോപഹാരേണ യഥാപ്രാപ്താർഥപൂജനൈഃ .. 28
ബോധായ പൂജ്യതാം ബുദ്ധ്യാ സ്വഭാവഃ പരമേശ്വരഃ .
വിവേകപൂജിതഃ സ്വാത്മാ സദ്യഃ സ്ഫാരവരപ്രദഃ .. 29
രുദ്രോപേന്ദ്രാദിപൂജാത്ര ജരത്തൃണലവായതേ .
വിചാരശമസത്സങ്ഗബലിപുഷ്പൈകപൂജിതഃ .. 30
സദ്യോമോക്ഷഫലഃ സാധോ സ്വാത്മൈവ പരമേശ്വരഃ .
സത്യാലോകനമാത്രൈകപൂജിതോ ഽനുത്തമാർഥദഃ .. 31
യത്രാസ്ത്യാത്മേശ്വരസ്തത്ര മൂഢഃ കോ ഽന്യം സമാശ്രയേത് .
സത്സങ്ഗശമസംതോഷവിവേകാപൂജിതാത്മനഃ .. 32
ശിരീഷകുസുമായന്തേ ശസ്ത്രാഹിവിഷവഹ്നയഃ .
ദേവാർചനതപസ്തീർഥദാനാന്യതികൃതാന്യപി .. 33
ഭസ്മായന്തേ നിരർഥത്വാദവിവേകാമഹാത്മനാമ് .
ഏതാന്യപി വിവേകേന ക്രിയന്തേ സഫലാനി ചേത് .. 34
വിവേക ഏവ തത്കസ്മാത്സ്ഫുടമന്തർന സാധ്യതേ .
യഥാഭൂതാർഥവിജ്ഞാനാദ്വാസനോപരമേ പരേ .. 35
യത്നോ വിവേകശബ്ദാഖ്യോ ഭവത്യാത്മപ്രസാദതഃ .
തഥാ തഥാ വിവേകോ ഽന്തർവൃദ്ധിം നേയഃ ശമാമൃതൈഃ .. 36
യഥാ യഥാ പുനഃ ശോഷമുപയാതി ന വിഭ്രമൈഃ .
ദേഹസത്താമനാദൃത്യ യഥാ ഭൂതാർഥദർശനാത് .. 37
ലജ്ജാം ഭയം വിഷാദേർഷ്യേ സുഖം ദുഃഖം ജയേത്സമമ് .

ജഗദാദി ശരീരാദി നാസ്ത്യേവാദൗ കുതോഽദ്യ തത് .. 38
കാര്യം ചേത്കാരണസ്യൈതത്തഥാപി ബ്രഹ്മമാത്രകമ് .
പ്രതിഭാമാത്രമേവാച്ഛം ന തു ജ്ഞപ്തേർഘടാദി സത് .. 39
ജ്ഞാനാത്മികൈവ പ്രതിഭാ ജ്ഞപ്തിരേവാഖിലം ജഗത് .
ജ്ഞപ്തിരപ്യാത്മതത്ത്വശ്രീഃ പരിജ്ഞാതോപശാമ്യതി .. 40
ജ്ഞേയാഭാവേ ത്വനിർവാച്യാ ശിഷ്യതേ ശാശ്വതം ശിവമ് .
അശരീരാദ്യവിശ്വാത്മ സർവം ശാന്തമിദം തതമ് .. 41
ജ്ഞാനജ്ഞേയജ്ഞപ്തിമുക്തം ദൃഷന്മൗനമിവ സ്ഥിതമ് .
ശാന്താന്തഃകരണാഃ സ്വസ്ഥാഃ ശിലാപുത്രകകോശവത് .. 42
ചലന്തശ്ചാലയന്തശ്ച ജ്ഞരൂപാ ഏവ തിഷ്ഠത .
അജ്ഞേയജ്ഞത്വസദ്രൂപാഃ സദസത്സാരരൂപിണഃ .. 43
ആകാശകോശവിശദാ ഭവതാ ഭവഭൂമയഃ .
യഥാസ്ഥിതം ച തിഷ്ഠന്തി ഗച്ഛന്തശ്ച യഥാഗതമ് .. 44
യഥാപ്രാപ്തൈകകർമാണഃ സംപദ്യന്തേ ബുധാഃ പരമ് .
അഥവാ സർവസംത്യാഗശാന്താന്തഃകരണോജ്ജ്വലാഃ .. 45
ഏകാന്തേഷ്വേവ തിഷ്ഠന്തു ചിത്രകർമാർപിതാ ഇവ .
സംകല്പശാന്തൗ സംകല്പപുരവത്സർവദാഖിലമ് .. 46
സ്വപ്നവച്ച പ്രബുദ്ധസ്യ സദൈവാസ്തം ഗതം ജഗത് .
സനേത്രരൂപാനുഭവം ജാതിതോഽന്ധ ഇവ ഭ്രമൈഃ .. 47
നിർവാണം വർണയന്നജ്ഞസ്താപ്യത്യേന്തർന ശാമ്യതി .
കല്പനാംശോപദേശേന ലോകോഽവിദ്യാമയാത്മനാ .. 48
യേന കേനചിദജ്ഞത്വാത്കൃതാർഥോഽസ്മീതി മന്യതേ .
അകൃതാർഥഃ കൃതാർഥത്വം ജാനന്മൗർഖ്യവിമോഹിതഃ .. 49
വിജ്ഞാസ്യത്യകൃതാർഥത്വം ക്ഷണാന്തരകദർഥനൈഃ .
ഉപായം കല്പനാത്മാനമനുപായം വിദുർബുധാഃ .. 50

ദുഃഖദത്വാന്നിമേഷേണ ഭാവാഭാവൈഷണഭ്രമൈഃ .
ജഗദ്ഭ്രമം പരിജ്ഞായ യദവാസനമാസിതമ് .
വിരസാശേഷവിഷയം തദ്ധി നിർവാണമുച്യതേ .. 51

ആഖ്യായികാർഥപ്രതിഭാനമേത്യ
സംവേത്സ്യചിദ്വാരി ഭരാദ്രവാത്മാ .
അവേദ്യചിദ്രൂപമശേഷമച്ഛ
പശ്യന്വിനിർവാസി ജഗത്സ്വരൂപമ് .. 52

ജാത്യന്ധരൂപാനുഭവാനുരൂപം
യദാഗമൈർബുദ്ധമബോധരൂപമ് .
അധസ്പദീകൃത്യ തദാന്തരേഽസ്മി-
ന്ബോധേ നിപത്യാനുഭവോ ഭവാഭൂഃ .. 53

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാല്മീകീയേ മോക്ഷോപായേഷു
നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ നിർവാ-ണോപ-ദേശോ നാമ+ ദ്വിച+ത്വാരിംശഃസ്

സർഗഃ .. 42 ..

ഓം

****

CHECKED BY GURU P.R.IYER
14.12.2023